

**Otázka:** Peníze a cenné papíry

**Předmět:** Ekonomie

**Přidal(a):** Black devil

**a) Podstata, vznik, formy a funkce peněz**

**b) Inflace**

**c) Cenné papíry - členění z jednotlivých hledisek**

**d) Trh cenných papírů**

- místo střetu nabídky a poptávky po nich a místo, kde se tvoří cena peněz

**Peníze:**

- speciální druh zboží, který se vyčlenil a je směňován za jiný druh zboží či služby

**Současná podoba peněz:**

1) Mince

2) Bankovky

3) Depozita - peníze na účtech => bezhotovostní peníze

4) Cenné papíry (listina k uplatnění nároků => šek, směnka, akcie)

### **Základní funkce peněz:**

- 1) Prostředek směny
- 2) Uchovatel hodnot - může být narušená inflací
- 3) Funkce peněz jako míra hodnot (peníze dokáží ocenit statky a služby v Ekonomice)

### **Ochranné prvky bankovek:**

- 1) Vodoznak
- 2) Okínkový proužek
- 3) Ochranná vlákna na líci i na rubu
- 4) Soutisková značka
- 5) Mikrotext
- 6) Skrytý obrazec
- 7) Opticky proměnná barva - 1000,- a výše jen na bankovkách
- 8) Iridiscentní pruh - 1000,- a výše jen na bankovkách

### **Struktura finančního trhu:**

- 1) **Peněžní trh** - krátkodobé vklady a úvěry, krátkodobé cenné papíry => šek, směnka
  - splatnost do jednoho roku

2) **Kapitálový trh** – dlouhodobé vklady a úvěry, dlouhodobé cenné papíry => dluhopisy, akcie, podílové listy, hypoteční zástavní listy

- delší než jeden rok

a) **Primární** – obchoduje se s nově emitovanými cennými papíry

b) **Sekundární** – obchoduje se s již dříve vydanými cennými papíry

- provádí banka, makléři, burza, RM – Systém

3) **Trh drahých kovů** – pro nás doplňková instituce, cenotvorným trhem je burza drahých kovů v Londýně

- určují se hlavní ceny

4) **Devizový trh** – devize => cizí měna – bezhotovostní

- speciální finanční trh založený na poptávce a nabídce po národních měnách
- Směnitelnost měny:

**a) Plně směnitelná** – *konvertibilní* – česká koruna od roku 1985

**b) Částečně směnitelná** – stát stanoví omezující pravidla

**c) Nesměnitelná** – *plně konvertibilní* – monopol držení cizí měny – drží stát, nemá konkurenta

### **Pojmy:**

Měna – peněžní soustava určitého státu

- základem každé měny je peněžní jednotka

Měnový kurz – cena měnové jednotky jedné země vyjádření v peněžní jednotku jiné země

Kurzovní lístek – soupis kurzů měn nejdůležitějších států k určitému datu

- oficiální kurzovní lístek vydává česká národní banka každý pracovní den

Valuta - cizí měna - hotovost cizího státu

Deviza - bezhotovostní (šek) - pohledávky znějící na cizí měnu

Devalvace - oficiální snížení kurzů

Revalvace - oficiální zvýšení kurzů

### **Inflace:**

- ekonomický jev, označuje růst cenové hladiny za časové období, snížení kupní síly peněz
- opakem inflace je **Deflace** - peníze mají vyšší hodnotu

### **\* Příčiny inflace - na straně poptávky**

- rychlejší růst mezd než produktivity práce
- nadměrné státní výdaje, nadměrné úvěrování
- kdy roste poptávka?
  - na straně poptávky je víc peněz
  - nabídka reaguje a poptávka zvýší ceny
  - zdržování na straně poptávky - inflace, větší mzdy, vysoké úvěrování
- roste inflace - růst cen => může za to nabídka
  - malá firma prodává za víc
  - ČEZ - elektřina na prodej
  - Zkrachování firmy

**\* Příčiny inflace - na straně nabídky**

- zvyšování nákladů vlivem růstu cen vstupů
- zvyšování cen

**Měření míry inflace:**

- pomocí tzv. spotřebního koše
- porovnávání cenových hladin v různých časových obdobích

**Typy inflace podle velikosti:**

- **Mírná (plíživá)** - jednociferná
  - Lidé nepřestávají věřit penězům
  - Ekonomika běžně funguje
  - Tempo růstu cen odpovídá tempu růstu výroby
  - Malá inflace je motorem růstu ekonomiky => obrat kapitálu se nezpomaluje
- **Rychlá (pádíová)** - dvojciferná
  - Lidé přestávají věřit domácí měně
  - Preferují stabilnější cizí měny nebo jiné trvalejší hodnoty (zlato, nemovitosti)
  - Chod ekonomiky je narušován
  - Ekonomická výkonnost klesá

- **Hyperinflace** – trojciferný a větší
  - Ceny se zvyšují tak rychle, že peníze přestávají plnit funkci uchovatele hodnot a zprostředkovatele směny
  - Ekonomický systém se rozpadá, typická pro období válečných konfliktů a politických převratů

### **Důsledky inflace:**

- znehodnocuje vklady a úvěry
- ztěžuje rozhodování o budoucnosti
- postihuje skupiny se stálými příjmy

### **Cenné papíry:**

#### **Charakteristika cenných papírů:**

- listina, která opravňuje k uplatnění určitého nároku
- každý cenný papír musí být zákonem dané náležitosti
- název, na koho je vydán, nominální hodnota

#### **Na koho může být cenný papír vydán?**

- a) Na majitele (doporučitele)
- b) Na jméno
- c) Na řad – rubopis

**Podoba cenného papíru:**

- a) Listina (se skládá z pláště a kuponového archu)
- b) Zaknihovaná (elektronická podoba, na účtech, výpisy)

**Druhy cenných papírů:**

- Krátkodobé - splatné do 1 roku, CP peněžního trhu => šek, směnka
- Dlouhodobé - déle než 1 rok, CP kapitálového trhu => akcie, podílové listy

**Cenné papíry Peněžního trhu - Krátkodobé CP**

**ŠEK**

- předkladatel obdrží od banky určitou částku (hotově, bezhotovostně)
  - **Bezhotovostně** - formulace => k zúčtování
  - **Platnost šeku** - podstatné náležitosti: na jméno, doručitele a řád - rubopis žiro
- doba platnosti - Ženevská konvence
- ve vnitrozemí - 8 dní
- v Evropě - 20 dní
- v jiném světadílu - 70 dní
- anglo - americká úprava => rozumný čas - 90 dní

**Soukromý šek** - vystaví FO nebo PO, která má účet v bance - nějaké osobě, tato osoba šek předkládá v bance

- výstavce - ten ověří totožnost

- předkladatelé - zjistí, zda je šek krytý - proplatí jej

nekrytý šek - soudně stíhán

**Bankovní šek** - vystavuje banka pro jinou banku, se kterou má obchodní kontakty

- tato banka předpokladateli vyplatí částku

## **SMĚNKA**

- potvrzuje určitý dluh

- musí mít předepsané náležitosti: na jméno a řad - převoditelnost rubopisu => Indosament

- aval - záruka podpisem ručitele => zaplatím

### **- Rozlišení směnky podle výstavce:**

**1) Směnka vlastní** - vystavuje dlužník a zavazuje se zaplatit dluh věřiteli è **ZAPLATÍM**

**2) Cizí směnka** - výstavce prikazují jiné osobě (směnečníkovi) směnku zaplatit třetí osobě

- směnečník musí souhlasit = musí být zřejmý jeho souhlas (vyjádří akcept) è **ZAPLAŤTE**

### **Členění pro potřeby účetnictví:**

1) **směnky k úhradě** - směnky, které máme platit => vzniká závazek

2) **směnky k inkasu** - pohledávka nám vzniká

**Eskont** – odprodej směnky bance

- majitel získá od banky hotové peníze
- banka nevyplatí celou částku, strhne si úrok (Diskont)

$\text{Úrok (diskont)} = \text{Počáteční jistina (částka na směnce)} / 100 * \text{úroková sazba} * \text{Počet dní} / 360$

### **STÁTNÍ POKLADNIČNÍ POUKÁZKA**

- cenný papír, vydává Centrální banka ke krytí deficitu státního rozpočtu
- doba splatnosti zpravidla méně než 1 rok
- vysoká spolehlivost
- nejsou volně obchodovatelné na burze
- nevýhoda - vysoká nominální hodnota (10 mil. a více)

### **Cenné papíry Kapitálového trhu - Dlouhodobé CP**

#### **1) Majetkové cenné papíry**

- (představují pro majitele CP podíl na majetku migrující instituce)
- představují určité množství majetku

#### **2) Úvěrové (dluhopisné) cenné papíry**

- (vyjadřují závazek emitenta) vůči majiteli cenného papíru
- představují dluh emitenta vůči jejich majiteli

### **1) Majetkové cenné papíry**

- Akcie a podílové listy

#### **AKCIE**

- listina, zaknihovaná (elektronická podoba)
- emitentem je vždy akciová společnost

**Kmenové akcie** - hlasovací právo na valné hromadě

- majitel je oprávněn a má právo na podíl na zisku (dividenda)
- výplata dividend a nárok na další podíl - tantiémy

**Přednostní akcie** - pro členy dozorčí a správní rady, výplata na zisku je vyplacena v podobě tantiémy => další druh výplaty

- přednostní právo na dividendu, ale omezené hlasovací právo
- představuje podíl na základním kapitálu - udán nominální hodnotou
- prostředky vložené do akcií jsou nevratné, lze je prodat na kapitálovém trhu (kurz!)

**Majitel cenných papírů má práva na:**

- podíl na řízení instituce, která cenný papír vydala
- podíl na zisku - dividend
- v případě likvidace instituce - podíl ze zůstatku kapitálu společnosti po ukončení likvidace

#### **PODÍLOVÉ LISTY**

- vydávány podílové fondy

- tyto fondy zakládají investiční společnosti nebo banky (shromažďují prostředky od malých vkladatelů, ty pak investují - kolektivní investování)
- podílník nemá právo zasahovat do hospodaření a řízení fondu
- právo prodat podílová list zpět - podle kurzu - podle úspěšnosti fondu - otevřené fondy

### **Druhy fondů - podle toho, do kterých aktiv fond investuje:**

- 1) Akciové - investují do akcií
- 2) Dluhopisné - investují do obligací => dluhopisy
- 3) Peněžní trh - investují do krátkodobých bezpečných dluhopisů a bank. vkladů
- 4) Smíšené - investují do akcií a dluhopisů
- 5) Fondy fondů - kupují podílové listy jiných podílových fondů

### **2) Úvěrové cenné papíry - dluhopisy:**

- představují dluh emitenta vůči jejich majiteli
- daná doba jejich splatnosti (termín vrácení vložené částky)
- celou dobu dostává majitel cenných papírů každoročně úroky
- po uplynutí této doby => vrácená částka, kterou původně vložil
- majitel nemá právo ovlivňovat chod instituce, která cenné papíry emituje

### **OBLIGACE - DLUHOPISY**

- dlouhodobý dlužnický závazek emitenta vůči vlastníkovy cenných papírů
- emitent prodejem získá prostředky na svou činnost a zavazuje se, že po uplynutí doby odkoupí cenné papíry zpět
- úrok - průběžně - každoročně
- kurz - udáván v % z nominální hodnoty (X akcie)
- emitent - stát, obec, podnik, banky => název
- povolení MF (ministerstvo financí)

### **Druhy obligací - členění z různých hledisek:**

#### 1) Hledisko stanovení úroku

- a) obligace s pevnou úrokovou sazbou
- b) obligace s pohyblivou úrokovou sazbou ( jen způsob a podmínky - podle úrokových sazeb CB - centrální banka - ČNB)“

#### 2) Hledisko obchodovatelnosti

- a) s omezenou obchodovatelností a neobchodovatelné
- b) veřejně obchodovatelné

#### 3) Hledisko fyzické podoby

- a) materializovaná (listinná)
- b) nematerializovaná (zaknihovaná)

#### 4) Hledisko druhové

- a) na jméno

b) na majitele

5) Hledisko ručení

a) se zárukou (emitent ručí splácením svého majetku)

b) bez záruky (ručí dobrým jménem)

### **HYPOTEČNÍ ZÁSTAVNÍ LISTY**

Zástava nemovitosti (hypotéka)

Emise HZL ručení nemovitostí

*Žadatel o úvěr*      -      *banka*      -      *investoři*

žadatel - peníze na svůj investiční záměr

banka - kapitál + rozdíl úroků => zisk banky

investoři - mají úroky

- emitentem je banka s licencí k hypotečnímu bankovníctví

- tento cenný papír bývá veřejně obchodovatelný

### **Burza CP Praha:**

- nejvýznamnější burza v ČR, provozuje hlavní trh s akciemi v zemi
- řídí se zákonem o podnikání na kapitálovém trhu a burzovním řádem
- veškerou její činnost kontroluje ČNB

Dělení tržních prostorů:

- 1) **Hlavní trh** – obchoduje se s nejkvalitnějšími cennými papíry, podmínky základního jmění podle ObchZ, alespoň 2 roky podnikatelská činnost a objem veřejné emise 200 mil Kč
- 2) **Vedlejší trh** – obchoduje se s kvalitními cennými papíry, podmínky základního jmění podle ObchZ, alespoň 2 roky podnikatelská činnost a objem veřejné emise 100 mil Kč
- 3) **Volný trh** – podmínkou je pouze registrace emitenta – začínají zde nové firmy
- 4) **Nový trh** – určen pro nově vzniklé společnosti, výše základního jmění je 10 mil Kč

**RM Systém:**

- je burza cenných papírů, kde se obchoduje s akciemi českých i zahraničních společností
- je zaměřena především na drobné a střední investory
- kontroluje ČNB